

MEHMET ÂKİF ERSOY'UN SAFAHAT'INDA KAYNAĞINI İSLAM TARİHİNDEN ALAN İKİ MANZUM HİKÂYESİNİN İKİ MENSUR İFADESİ*

A. Azmi Bilgin*

■ İstiklâl Marşımızın şairi Mehmet Âkif Ersoy, dinî ve millî kimliğinin yanı sıra hayatı boyunca hiç taviz vermediği ahlak ve seciyesiyle de Türk milletinin gönlünde taht kurmuş büyük bir karakter abidesidir.

Osmanlı Devleti'nin dağılmaya yüz tuttuğu 19. yüzyılda devletin çöküşünü önlemek için Tanzimat aydınları tarafından Osmanlılık, İslamcılık, Türkçülük ve Batıcılık gibi birtakım fikirler üretilmiş ve bu fikirler zaman içinde birer siyasal akım hâlini almıştır. İslamcılık cereyanının en önemli temsilcisi olan ve dolayısıyla sanatkâr kimliğinden ziyade İslamcı kimliğiyle tanınan Âkif, çağdaşı bulunan bazı İslam âlimlerinin aksine akıl ve bilimle uzlaşan bir İslami anlayışı benimsemiş, din yerine ikame edilen bidat ve hurafelerden İslam'ı arındırmak için ömrü boyunca yılmadan mücadele etmiştir. Bu cümleden olarak daha sonra *Sebilü'r-reşâd* adını alacak olan *Sırât-ı Müstakîm* dergisinde Cemaleddin-i Afganî, Muhammed Abduh, Abdürreşid İbrahim, Ferid Vecdî gibi İslam ulemasından çeviriler yapmıştır. Müslümanlara, emperyalist Batılı devletlere karşı güçlü bir direniş şuuru aşıladığına inandığı için, Muhammed Abduh'un, Mehmet Âkif'in düşünce dünyasında ayrı bir yeri vardır.

İslam ülkelerinin siyasi çöküntüler yaşaması, başka ülkelerin işgalleri altında bulunması, bilim ve sanayide geri kalması, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren diğer Müslüman aydınlar gibi Âkif'i de derinden üzmekte ve düşündürmektedir. Ona göre İslam dünyasının geri kalmış olması, yanlış İslam anlayışından kaynaklanmakta ve bundan kurtulmak için Müslümanların gerçek İslam'a dönmesi gerekmektedir. Pekiyi gerçek İslam nedir? Âkif'e göre gerçek İslam; *Kur'an-ı Kerim*'i ve hadis-i şerifleri doğru anlayarak hurafelerden ve

* Yazıyı okuyup görüşlerini paylaşan Doç. Dr. Nuri Sağlam'a teşekkür ederim.

** Haliç Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

yanlış inançlardan arınmış; hak, hukuk, adalet ve vahdet esaslı bir mesuliyet bilincine dayanan saf ve sahih bir İslam anlayışıdır. Âkif de dâhil olmak üzere bütün Müslüman mütefekkirler, böyle bir İslâm telakkisinin sadece Asr-ı Sadet'te yaşandığına inanmışlardır. Dolayısıyla bu yazıda ashabın bu saf ve sahih İslam telakkisinin *Safahat*'a yansıyan iki manzum hikâyesini sadece nesre aktarmakla yetineceğim.

1. “Kocakarı ile Ömer” Manzumesi ve Mesuliyet Bilinci

Âkif, İslam'ın en parlak dönemlerinden birinde Müslümanların halifesi olan Hz. Ömer'deki sorumluluk bilincini, “Kocakarı ile Ömer” başlıklı müstakil bir şiirine de konu edinmiştir. Bu şiirde herkesin anlayacağı sade bir dille nakledilen olay, başta hükümdarlar olmak üzere halkın sorumluluğunu üstlenen üst düzey devlet görevlilerinin ve yöneticilerin yükümlülüklerini vurgulamak için Hz. Peygamber'in amcası Abbas'ın dilinden anlatılmaktadır. Bu hadisenin nesir diliyle hikâyesi şöyledir:

Hz. Ömer'in yardımcısı Abbas, soğuk, karanlık ve ıssız bir gece vakti Hz. Ömer'i görmek için sokağa çıkar. Fazla bir zaman geçmeden, ileride zifiri karanlığın içinden bembeyaz esvaplı heykel gibi bir Arab'ın kendisine doğru heybetli heybetli gelmekte olduğunu görür. Gelen Hz. Ömer'dir.

Abbas:

-Ey Ömer! Gecenin bu saatinde, ne işin var?

Hz. Ömer:

-Şu mahalleleri dolaşmaya çıkmıştım, gel birlikte üç beş adım yürüyelim!

Etrafta ne bir ses vardır ne de bir canlı. Ömer her evin önünde bir müddet sessizce durup içeriyi dinler. Böylece hiçbirini ihmal etmeksizin sağlı sollu bütün evleri dinleye dinleye yürür. Medine'nin dışına kadar çıkar ve nihayet bir çadırın önünde durur.

Çadırın içinde yaşlıca bir kadın, ocakta pişmekte olan bir tencereyi karıştırmakta, çocukları ise “Açız, açız!” diye ağlamaktadır. Kadın, çocukları “Şimdi pişecek yavrularım!” diye avutmaya çalışır ama ocakta pişen bir şey yoktur. Ömer, selam verip çadırdan içeri girer. Kadın, güler yüzle selamı alır ve aralarında karşılıklı şöyle bir konuşma cereyan eder:

Ömer:

-Bu çocuklar niçin ağlıyor?

Kadın:

-İki gündür açlar!

-Peki niçin önlerine biraz yemek koymuyorsun?

-Sen tenceredekini tirit mi sanıyorsun? İçinde sadece su var. Çakıl taşıyla birlikte ne zamandır kaynatıp duruyorum! Ne yapayım belki susarlar diye öyle söylüyorum!

-Senin kocan, oğlun, kardeşin, dayın yahut başka bir kimsen yok mu?

-Hepsi öldü, kimsem yok!

-Bu çocuklar senin mi?

-Hayır, onlar benim torunlarım. Hepsi de yetim...

-İnsan durumunu gidip Emire söylemez mi?

-Âh, Allah onu kahretsin! En kısa zamanda yerin dibine batsın! Dünyada iken belasını bulsun!

-O ne yaptı ki böyle beddua ediyorsun?

-Ben yetim avuturken Emir nasıl uyur? Biz ona tâbi olmuş halkız. Allah'ın ona emanetiyiz. Gelip de bir arayıp sorması gerekmez mi?...

-Haklısın, fakat o zavallının işi çok fazla, belki zaman bulup gelemez. Gidip durumunu anlatmazsan ne halde olduğunu nasıl bilsin?

-Öyleyse hilafeti vaktiyle niye üstüne aldı? Böyle çürük bir özü kim kabul eder? Zavallının işi niye çokmuş, savaş mı yapıyor? Etrafında inleyen sesleri işitme, Medine halkını çıplak bırak, git Mısır'da gez dolaş, gaza gaza diyerek ülkeleri yağmala, sonra getir paylaş!...

Tam bu sırada çocuklar tekrar ağlamaya başlayınca, kadının kızgınlığı iyice artar:

-Ey Ömer! Şu feryatlar, ta bulutlara kadar yükselir, lanet yıldırımları olur, tepene iner! Sen yetimin ahını yağmur duası sanma! O öyle bir haykırıştır ki insanı yokluğa gönderir!

Bu sırada çocuklar yine "Açız, açız, bize bir lokma ekmek ver!" diye ağlaşırlar. Kadın, bir yandan çocukları avutmaya çalışırken bir yandan da "Gidip de söyleyecekmişim, hayır dilencilik yapamam. Ömer de kimmiş! Benim babam ondan daha çok ikram sahibi bir kimse idi. Ölsem de sizin halifenize yüz suyu dökmem" diye söylenir. Bu sözleri duyunca kalbinden vurulmuş dönen Ömer "Haklısın teyze. Sen çocukları biraz daha avut ben hemencecik gider gelirim!" diyerek çadırdan dışarı fırlar. Abbas olayın devamını şöyle anlatır:

Halife, bitkin, suçlu ve pişman bir halde önde, ben de perişan bir vaziyette arkasında yola koyulduk. Sabaha doğru gün yeni ağarmaya başlamıştı. Sokakta köpekler canavar gibi sağa sola saldırıyor, bizi yoldan geçirmek istemiyorlardı. Fakat biz onlara aldıracak durumda değildik...

Medine'nin eğri büğrü sokaklarına dalıp çıka, dönüp dolaşa zahire ambarına geldik. Halife ambarı açtı, birlikte içeri girdik. Biraz arandıktan sonra, bir mum yaktı ve bana "Şu gördüğün un çuvalını sırtıma yükle, şu yağ dolu testi

de sen al!" dedi. Çuval halifenin sırtında, yağ testisi benim elimde ambardan çıktık. Biraz önce geldiğimiz yollardan geri döndük. Yol uzun, yük ağır, Ömer de kadının durumundan dolayı yaralıydı. Ona "Çuvalı ver ben götüreyim!" dedimse de o, "Hayır, ölsem de bana sakın yardım etme, vebal bana aittir!" diye reddetti ve şöyle dedi:

-Ey Abbas! Kadının biraz önce ne söylediğini işitmedin mi? Bugünlük olsa bile, yarın Allah'ın huzurunda Ömer'in zararına kimse ortak olmaz. Evet, zamanında halifeliği üstlenmemesi gerekirdi. Dicle kenarında bir kurt bir koyunu kapıp götürse, ilahî adalet onu Ömer'den sorar. İhtiyar bir kadın, kimsesiz kalmışsa onun sorumlusu tabii ki Ömer olacaktır. Yetim üzüntüsünden ağlasa, Ömer sorumludur. Yoksulların evi bakımsızlıktan yıkılsa, başkası değil yine Ömer o sorumluluğun altında kalır. Birisi haksız yere bir damla kan dökse, o kocaman bir girdap olur, Ömer'i boğar. Her kırılan kalbin bedduasında Ömer'in adı duyulmaktadır. Her üzüntülü ortamda Ömer'in aleyhine konuşulmaktadır. Ömer halife olduğu sürece başka kim sorumlu tutulur? Ey Allah'ım! İnsanlar çok zalim ve cahildir, Ömer ne yapsın? Hz. Muhammed'in yapacağı işler Ömer'den isteniyor. Ömer! Ömer! Bu yükü sırtına sen nasıl aldın?...

Abbas:

-Sen almasaydın, içine düştüğün şu karmaşıklıkları kim idare edecekti? Evet, eğer hiç eksiksiz, tam bir adalet düşlersen, Ömer değil kim olursan ol, hepsi boşa gider. İnsanoğlu mutlak bir adalet hayal ederse, ümidini üzüntüye mahkûm etmiş olur. Ey Ömer! Sen ne bir melek ne de zalim bir halifesin! Fakat senin elinde ne var ki, yaratılış bakımından insan mazlumdur! Gökyüzünün bütün burçları ve yıldızları, karanlıkta yükün altında inleyen Ömer'i görüyor. Hakk'ın huzuruna bu una bulanmış alnıyla çıkarken sadece yeryüzünü değil, gökyüzünü bile şahit olarak getirebilirsin...

Bu arada Hz. Ömer "Daha yolumuz var mı?" diye sordu, ben de "Üç beş adım kaldı!" dedim. Zavallı Ömer'in hiç takati kalmamıştı. Bütün gücünü zorlayıp toplayarak nefes nefese, yavaş yavaş yürüyerek yorgun argın bir halde çadıra sokuldu ve arkasındaki unu indirdi. "Testiyi bırak da şunu bir kenara yerleştir" dedi. Ömer, çakılları tencereden çıkarıp attı, testiden yağ koydu, sonra da un kattı. Tam oturacaktı, fakat aksilik bu ya, ocak sönmeye yüz tuttu. Ömer, "Teyze hiç yakacak yok mu?" deyince, yaşlı kadın, Ömer'e beş on parça yaş diken getirdi. Ömer de ocağı yakmak için yere uzandı. Harlı nefesiyle ocağı yakmak için üflüyor, fakat ocak tütüyordu. Huşu içinde secde eder bir vaziyette dar-madağınık olmuş beyaz sakalıyla yerleri süpürüyor, içinde ruhu tutuşurken alnından terler dökülüyordu. Sanki yıldızın nurdan ipliği önünden bulut geçiyormuş gibi bakışlarının çevresinde öbek öbek dumanlar dönüyordu.

Nihayet ocak tutuştu ve yemek pişti. Ömer, "Teyze kabın var mı?" diye sordu. Kadın büyükçe bir kap getirdi. Yemek sıcaktı, fakat çocukların bekleyecek hâli yoktu. Ömer, yemeği üfleyerek çocuklara bir bir yedirdi. Çadırdaki matem havası yerini sevince bıraktı. Çocuklar karınları doyunca oynamaya başladılar,

kadın da çok mutlu oldu. Ömer bu hâli görünce, kendinden geçercesine sevin-di.

Ben, Ömer’e: “Sabah oluyor, kalkalım!” dedim, o da: “Evet, haydi” dedi. Ben ka-dına “Yarın, halifelik makamına gel, öğleyin beni bul, halifeye söyleriz, elbette ondan bir hayır beklenir.” dedim. Baktık, teyzenin yüzü gülmüştü, biz de veda edip çıktık. Gelip geçene görünmeden, doğrudan halifenin evine vardık. Ömer “Güneş neredeyse doğmak üzere, artık evine gitme!” diyerek beni bırakmadı. Biraz sonra sabahın gürültüsü, uyuyan şehri tamamen uyandırdı.

Öğleden sonra kadın Ömer’in huzuruna çıktı geldi. Ömer ona: “Teyze galiba uykusuz kaldın! Biraz sonra nafakan bağlanacak, her ay gelip buradan alacak-sın” dedikten sonra “Şimdi beni affettin değil mi?” diye sordu. Kadın da “Ada-letini böyle göstermen şartıyla!” cevabını verdi.

Bu olay İslam tarihiyle ilgili bazı kaynaklarda biraz farklı yer almıştır. Olay sı-rasında Hz. Ömer’in yanındaki kişi Abbas değil kölesi Eslem’dir. Olay Medine civarında Harre’de Sırar adı verilen bir yerde şöyle yaşanmıştır:

Açık alanda yakılan bir ateşi Hz. Ömer görür ve kölesiyle birlikte oraya giderler. Ağlayan çocukları ve ocağın üstündeki bir tencereyi karıştırmakta olan bir ka-dını görürler. Hz. Ömer yanlarına yaklaşmak için izin ister, yanlarına varınca, çocukların niçin ağladığını sorar; kadın “açlıktan” diye cevap verir. Kadın “Al-lah elbette Ömer’le aramızda hüküm verecektir!” diye sert konuşur. Hz. Ömer “Ömer’in sizden nasıl haberi olsun?” deyince, kadın “Hem bizim idaremizi üst-lenecek hem de bizden haberi olmayacak, öyle mi?” der. Hz. Ömer kölesi Es-lem’le gider, un ve yağ getirir. Yemeği bizzat Hz. Ömer pişirir, tepsiye boşaltır, kadına çocuklara yedirmesini söyler; Hz. Ömer çocukların karnı doyup uyu-yuncaya kadar oradan ayrılmaz. Kölesi Eslem’e: “Ey Eslem! Açlık onları aç bı-raktı ve uyumalarına engel oldu. Ben onların rahatladıklarını görünceye dek beklemek istedim.” der.¹

2. “Vahdet” Şiirindeki İsar

Mehmet Âkif’in *Safahat*’ına yansıyan tarihî hadiselerden biri de Yermük Sa-vaşı’nda cereyan eden müthiş bir sahnedir. Âkif’in “Vahdet” başlıklı bu şiiri, Yermük Savaşı’nda son nefesini vermek üzere olan ağır yaralı Müslümanla-rın birbirlerine gösterdikleri özveri ve fedakârlığın manzum hikâyesidir. Söz konusu fedakârlık tasavvuf literatüründe cömertliğin en üst derecesi olan ve “bir ihtiyaç sahibinin başka bir ihtiyaç sahibine iyiliği” şeklinde tanımlanan “isar”a güzel bir örnektir. Tasavvuf terminolojisinde kişinin, imkânlarının ço-ğunu kendisine ayırarak azını hayır yolunda kullanması “sehavet”, azını ken-disine ayırarak çoğunu başkalarına ikram etmesi “cûd”, gerektiğinde kendisi-ni tamamen mahrum bırakarak imkânını başkaları için kullanması da “isar” kelimeleriyle ifade edilir. Bir başka deyişle “isar”, bir ihtiyaç sahibinin başka

1 Muhammed Ali Sallâbi, *Mü’minlerin Emiri: Hz. Ömer: Hayatı Şahsiyeti ve Yaşadığı Çağ*, Çev.: Mehmet Akbaş, İstanbul 2008, s. 214-215.

bir ihtiyaç sahibine iyiliğidir. Ancak isar, ihtiyarî bir eylem değil başkalarının hakkını kendi hakkından önce görmek şeklinde tahakkuk eden ahlakî ve İslamî bir melekedir.

“Vahdet” şiirinde anlatılan olay, bir önceki şiir gibi, olaya tanık olmuş bir kişinin, yani Huzeyfetü'l-Adevî'nin lisanından anlatılmaktadır:

Huzeyfetü'l-Adevî diyor ki:

Yermük Harbi'nin² çok şiddetlendiği ve havanın da çok sıcak olduğu bir gündü. İkinci üstü, savaş biraz şiddetini kaybedince, silahı elimden attım, hemen bir miktar su yüklendim ve yardım etmek için ağır yaralı mücahitlerin arasına doğru yürüdüm.

O öyle bir savaştı ki toprak baştan başa kızıla boyanmıştı! “Allah’a kalbini açarak yatan bu gövdelerin şehidi çok, gazisi hiç yok mu?” diye düşünürken derin bir inleme duydum... Fakat sesin geldiği yeri kestiremedim. Sırayla elimle yokladığım sineler cansızdı. Meğer biraz önce inleyen yaralı, amca oğlummuş. Ona “Biraz su getirdim, versem içer misin?” dedim. Gözüyle “Ver!” demek isterken; arkadan, bir başkası inlemeye başladı. Ben amca oğluma baktım, o merhametli bakışlarıyla suyu inlemenin geldiği tarafa götürmemi ima ediyordu. Ne yapsam içmeyecekti. Zorlamanın boşuna olduğunu anladım ve yükselen inleme sesine doğru koştum ki bu yaralı, Âs'ın oğlu Hişam'mış. Gölgeyi görünce, inlemeleri birden kesildi; garibin dönüp duran bakışlarından su istediği anlaşıyordu. Tam suyu içirmek üzere eğilince, karşıdan ansızın hırıltılarla üçüncü bir kısa “ah!” sesi daha yükselmez mi? Hişam, o hâlde iken kaşlarıyla bana “Ben istemiyorum, haydi git, o inleyene ver!” diyordu.

Ölmek üzere olan ve ah çeken o yaralıyı epey zaman aradım. Ona tam yetişmiştim ki meğer onun son bakışlarıymış suyu içmeden Hakk'a kavuştu.

Bari Hişam'ı bulayım diyerek hemen geri döndüm. Fakat ölüm benden önce avına yetişmişti. Bir tek amcamın oğlunda ümidim kalmıştı. Koşup onun hızasına geldim. O kahraman da şehit olmuştu...

Yermük Savaşı'nın sonunda yaralıların göstermiş olduğu fedakârlıkla ilgili olayın hikâyesi burada bitmekle beraber manzumenin devamında Şark'ın

2 **Yermük Savaşı:** Suriye’de Bizans egemenliğini sona erdiren ve Müslümanların bölgeye hâkim olmasını sağlayan savaştır. Kaynaklarda Bizans ordusundaki asker sayısı için 100 bin, 120 bin, 200 bin, 240 bin gibi çok farklı rakamlar verilmiştir. Bizans kaynaklarında 80 bin gibi çok az gösterilmesi de söz konusudur. Müslümanların 25 bini aşkın ordusunda 100’ü Bedir gazisi olmak üzere 1000 kadar sahabe bulunuyordu. İslam ordusunun 50 bin olduğunu söyleyen kaynaklar da vardır. Yermük Muharebesi, iki ordu üç ay kadar bekledikten sonra sıcak bir yaz günü Bizans’ın çok şiddetli bir saldırısıyla başladı. Çok şiddetli çarpışmalardan sonra Müslümanlar kendilerinden çok kalabalık olan Bizans ordusunu bozguna uğrattı. Böylece askerî dehasını ortaya koyan Hâlid b. Velîd, Resûl-i Ekrem’in kendisine verdiği “Seyfullah” unvanı yanına bir de “Suriye fatihi” unvanını elde etti. 12 Receb 15 (20 Ağustos 636) tarihinde cereyan eden savaşta Bizans ordusu ağır bir yenilgiye uğramış oldu (Mustafa, Fayda, “Yermük Savaşı”, *DİA*, C 43, 2013, s. 485-486).

yani İslam dünyasının geçmişinin övünülecek olaylarla dolu olduğunu, şimdiki hâlinin ise perişanlık olduğunu ifade eden on mısra daha vardır. Âkif, birçok şiirinde olduğu gibi bu şiirin sonunda da İslam dünyasının asıl şiarı vahdetken şu anda tefrika zehriyle şaşırmış vaziyette olduğunu vurgulamaktadır.

Âkif'in, Mehmed Fahreddin tarafından "Yermük Melhame-i Kübrâsı"³ başlığıyla *Sebilü'r-reşad* dergisinde tefrika ettiği yazıdan mülhem olarak "Vahdet" şiirinde anlattığı bu olay, esasa taalluk etmeyen bazı farklılıklarla İslam tarihiyle ilgili daha başka kaynaklarda da geçmektedir. Burada söz konusu kaynaklarda geçen iki farklı anlatıyı şöyle özetleyebiliriz:

Beyhakî'den nakledilen rivayet şöyledir:

Ebu Cehm b. Huzeyfe el-Adevî anlatıyor: Yermük Savaşı'nda yanıma su kırba-sı alarak amca oğlum bulmak için ayrıldım. Son nefesini vermek üzere iken amca oğlumun yanına vardım, sana su vereyim mi dedim, evet diye işaret etti, tam bu sırada, "ah" diye bir başka ses duyuldu; amca oğlum, suyu ona götürmem için işaret etti, sesin geldiği tarafa gittim; o, Amr b. As'ın kardeşi Hişam b. As'tı, yaklaştım suyu vereceksen, başka bir ses daha duydum, o da "ah" diye inliyordu, Hişam sesin sahibine işaret etti, ben oraya gittim, o ölmüştü. Sonra Hişam'a geri döndüm, baktım o da ölmüştü, daha sonra amca oğlumun yanına gittim o da ölmüştü.⁴

Bu olayla ilgili İkrime b. Ebi Cehil'den gelen bir başka rivayet de şöyledir:

"Ben birçok yerde Resulullah ile beraber savaştım. Bugün mü sizden kaçacağım?" dedikten sonra "Kim ölmek üzere benimle sözleşir?" diye nida ettim. Amcam Haris b. Hişam, Darrar b. Ezver ve 400 kadar Müslüman bahadır birlikte İkrime'ye söz verdiler. Hâlid'in çadırının önünde düşmana karşı savaştılar. Sebat ettiler. Hepsı yaralandı. Bazıları şehit edildi. Şehitlerden biri Darrar b. Ezver'di. Vâkıdî ve başkalarının anlattıklarına göre bunlar, yaralanıp yere düştüklerinde su istediler. Kendilerine su getirildi. Su bunlardan birine yaklaştırıldığında, yanındaki diğer yaralı suya baktı, bu defa o "Suyu ona verin" dedi. İkinci yaralıya götürüldüğünde, diğer yaralı suya baktı, bunun üzerine ikinci yaralı "Suyu ona verin" dedi. Böylece su baştan sona herkese götürüldü, sudan içmeden hepsi vefat etti.⁵

3 Mehmed Fahreddin, "Yermük Melhame-i Kübrâsı", *Sebilü'r-reşad*, 1 Kanunusani 1330/27 Safer 1333, C 13, s. 75-76.

4 Cemalüddin Ebî Muhammed Abdullah b. Yusuf el-Hanefî ez- Zeylaî, *Nasbü'r-râye li-ehâdisi'l-Hidâye*, C II, baskı yeri yok, 1973 [el-mektebetü'l-islamiyye], s. 318; es-Seyyid Ahmed b. Zeynî Dahlân, *el-Fütühâtü'l-İslâmiyye ba'de madâ el-fütühâtî'n-nebeviyye*, Kahire 1968/1387, C I, s. 38-39.

5 Muhammed es-Sallâbî, *Birinci Halife: Hz. Ebubekir-radyallahu anh- Şahsiyeti ve Dönemi*, Çev.: Şerafettin Şenaslan, Faruk Aktaş, İstanbul 2009, s. 438.

Bu şiirle Âkif bize isarın en güzel ve ilginç örneklerinden birini sunmuştur. İsar, Haşr sûresinin 9. ayetinden (“*Onlar, kendileri muhtaç bile olsalar, başkalarını kendilerine tercih ederler*” Haşr: 59/9) alınarak terimleştirilen en güzel ahlaki hasletlerden biridir.

Söz konusu ayette, Hicret’ten sonra Ensar’ın, Muhacirleri evlerine alıp mallarına ortak ederek yüksek bir cömertlik ve feragat örneği göstermiş oldukları, övgüyle anlatılmaktadır. Âkif “Vahdet” şiirinde yalnız İslam kardeşliğini değil aynı zamanda Müslümanların birbirlerine yapması gereken fedakârlığın en üst derecesini de dile getirmiştir.

Kaynaklar

Cemalüddin Ebî Muhammed Abdullah b. Yusuf el-Hanefî ez- Zeylaî, *Nasbü’r-râye li-ehâdisi’l-Hidâye*, C II, baskı yeri yok, 1973 [el-mektebetü’l-İslamiyye], s. 318.

Fayda, Mustafa “Yermük Savaşı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C 43, İstanbul 2013, s. 485-486.

Ersoy, Mehmet Âkif, *Safahat*, Haz.: M. Ertuğrul Düzdağ, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.

Mehmed Fahreddin, “Yermük Melhame-i Kübrası”, *Sebîlü’r-reşâd*, 1 Kanunusani 1330/27 Safer 1333, C 13, s. 75-76;

Ali Muhammed Muhammed Sallâbî, *II. Halife: Mü’minlerin Emiri: Hz. Ömer: Hayatı Şahsiyeti ve Yaşadığı Çağ*, Çev.: Mehmet Akbaş, İstanbul 2008, s. 214-215.

Ali Muhammed Muhammed Sallâbî, *I. Halife: Hz. Ebubekir-radiyallahu anh- Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi*, Çev.: Şerafettin Şenaslan, Faruk Aktaş, İstanbul 2009, s. 438.

es-Seyyid Ahmed b. Zeynî Dahlân, *el-Fütûhâtü’l-İslâmiyye ba’de madâ el-fütûhâti’n-nebeviyye*, Kahire 1968/1387, C I, s. 38-39.